

УДК 392.51(=161.2:477.86)"18/20"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2024.05.1117>

«ДЕКУВАТЬ ВАМ, МІЙ ДЕДИКУ, ЗА ВАШ ХЛІБ, БО Я ЇДУ НА ВЕЧЕРУ В ЧУЖИЙ ДІМ» (ПЕРЕЇЗД МОЛОДОЇ ДО МОЛОДОГО У ПОКУТСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ)

Леся ГОРОШКО-ПОГОРЕЦЬКА
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8741-2467>
кандидатка історичних наук,
старша наукова співробітниця,
Інститут народознавства НАН України,
відділ етнології сучасності,
проспект Свободи, 15, Львів, 79000, Україна,
e-mail: horoshyna@gmail.com

Про актуальність винесеної у заголовок теми свідчить не лише живе побутування весільної звичаєвості на теренах України, але й потреба акцентувати на самотності цієї традиції і збереженні в умовах воєнної загрози. Зважаючи на це, метою розвідки є розгляд низки звичаєво-обрядових і світоглядних явищ, які мають санкціонувати появу нової сім'ї.

Об'єктом дослідження є традиційний світогляд і звичаєво-обрядова культура жителів Покуття, а предметом — звичаї, обряди і повір'я, пов'язані з переїздом молодої в оселю молодого на цьому терені. Серед них — звичаї «піймиці», «брами», «викупу», «друзчин», «плесання», «віна», «приводин», «пропою».

Джерельною основою є матеріали власних польових досліджень авторки впродовж 2013—2014 рр. у селах Коломийського, Городенківського, Снятинського, Тлумацького і Тисменицького р-нів Івано-Франківської обл., а також архівні матеріали і праці кінця ХІХ — поч. ХХІ століття.

Методологія ж роботи ґрунтується на загальнонаукових методологічних принципах та основних вимогах, які ставляться щодо праць історико-етнологічного спрямування.

З'ясовано, що розглянутий етнолокальний варіант весільної звичаєвості Покуття має питомі українські риси, зберігаючи при цьому самотній вияв.

Ключові слова: звичаї, обряди, традиції, весілля, молодий, молода, Покуття.

Lesya HOROSHYKO-POHORETSKA
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8741-2467>
Candidate of Historical Sciences (= Ph.D. in history),
Senior Researcher at the Ethnology Institute
of the National Academy of Sciences of Ukraine,
15, Svobody Avenue, Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: horoshyna@gmail.com

THANK YOU, MY DADDY, FOR YOUR BREAD,
BECAUSE I'M GOING TO SOMEONE ELSE'S
HOUSE FOR DINNER [«DIEKUVAT' VAM, MIJ
DIEDYKU, ZA VASH KHLIB, BO JA JIDU NA
VECHERU V CHUZHYY DIM»] (MOVING
OF A BRIDE TO A GROOM
IN THE POKUTTIA TRADITION)

The *relevance* of the topic presented in the title is evidenced not only by the living existence of wedding customs on the territory of Ukraine, but also by the need to emphasize the originality of this tradition and its preservation in the conditions of a military threat.

Taking this into account, the *purpose* of the article is to consider a number of customary and worldview phenomena that should sanction the emergence of a new family.

The *object* of the study is the traditional worldview and customary and ceremonial culture of the inhabitants of Pokuttia, and the *subject* is the customs, rites and beliefs associated with the moving of the bride to the groom's home in this area.

Among them are the customs of «*pijmytsia*» (equipment of a group of people from the groom's family, who were supposed to bring the young daughter-in-law to his home), «*brama*» (the treat of the lads from the village with «*mohorych*»), «*vykup*» (giving gifts to the bride's brothers), «*druzchyny*» and «*pliesanie*» (dancing of the groom and bride, best man and bridesmaid, the feasting of best men and «*bojars*»), «*vino*» (collection of the bride's dowry), «*pryvodyny*» (meeting the bride in the groom's house), «*propij*» (visiting the bride in the new house, giving gifts to the groom's family).

The *basis* for the investigation are the materials of the author's field research during 2013—2014 in the villages of Kolomyjs'kyj, Horodenkivs'kyj, Sniatyns'kyj, Tlumats'kyj and Tysmenyts'kyj districts of Ivano-Frankivs'k oblast', as well as archival materials and works of the end of nineteenth and the beginning of twenty-first centuries.

The *methodology* of this work is based on general scientific methodological principles and the basic requirements that apply to the works of historical and ethnological direction.

It was found out that the ethnocultural version of the wedding customs of Pokuttia has got specific Ukrainian features. At the same time it conserves the distinctive manifestation.

Keywords: customs, rites, traditions, wedding, groom, bride, best man, bridesmaid, Pokuttia.

Вступ. Весільні звичаї та обряди правлять за зразок розмаїття народної традиції будь-якого терену, оскільки кожне поселення впродовж своєї еволюції витворює весільний обряд, який бодай у дечому різниться від весільного обряду сусіднього поселення. Водночас весільні традиції достатньо добре зберігаються в часі, про що свідчить і весільна звичаєвість Покуття, оскільки автохтонне населення є живим носієм такої звичаєвих релій. Попри те про деякі весільні звичаї уже можна лише чути, а по згадки щодо інших доводиться сягати у праці дослідників кін. ХІХ — поч. ХХ ст. Л. Вайгеля [1, с. 91—94], О. Кольберга [2, с. 224—336], К. Мрочка [3, с. 481—486], О. Голубовичевої [4, с. 177—193], І. Волошинського [5, с. 2—34], В. Равлюка [6, с. 183—214], М. Гушула [7, с. 426—463], а також у деякі пізніші дослідження, зокрема й польові, М. Паньківа [8, с. 69—97; 9; 10, с. 228—233], В. Немца [11, с. 185—186], Л. Герус [12, с. 160—170], В. Конопки [13, с. 1342—1357], О. Серебрякової [14; 15; 16], Х. Бойчук [17, с. 154—159], авторки цих рядків [18; 19; 20, с. 580—590; 21, с. 58—69], краєзнавчі нариси з обраного терену [22, с. 403—416; 23, с. 135—141; 24, с. 414—423; 25, с. 200—202; 26; 27, с. 7—64; 28, с. 154—179; 29, с. 77—84; 30, с. 210—220; 31, с. 77—84; 32, с. 65—77; 33, с. 41—45; 34, с. 342—343; 35, с. 172—216, 220—225; 36, с. 301—306; 37, с. 68—74; 38, с. 31—60] тощо. Завдяки таким матеріалам нині маємо змогу відтворити обрядодії, якими покутяни супроводжували переїзд молодої до молодого, і показати їхню строкату місцеву палітру.

Отож, джерельною основою є матеріали власних польових досліджень авторки впродовж 2013—2014 рр. у селах Коломийського, Городенківського, Снятинського, Тлумачького і Тисменицького р-нів Івано-Франківської обл., а також архівні матеріали і праці кінця ХІХ — поч. ХХІ століття.

Методологія ж роботи ґрунтується на загальнонаукових методологічних принципах та основних вимогах, які ставляться щодо праць історико-етнологічного спрямування.

Основна частина. Зазвичай після вітання молодих в оселі молодого збиралася «піймиця» — молодий, чоловіки («бояри») і жінки («свахи»), котрі вирушали за молодою. Подекуди «боярами» були

власне чоловіки (с. Орелець на Снятинщині¹), деінде так називали гостей різної статі (с. Рожнів на Косівщині), а часом по молоду йшли виключно жінки: у Струпкові на Коломийщині їх узвичаєно було тридцять троє. За відзнаку «боярам» правила галузка з весільного деревця, запхана за капелюх, а «свахам» — за перемітку. Зі собою вони зазвичай брали коровай або калачі, калач з весільним деревцем, калач-«дивун» («видкий колач»), «рантух» тощо. Йдучи або їдучи по молоду, бо бувало всіяко, молодий міг надсилати до неї кількох послів. Скажімо, на Снятинщині (сс. Орелець, Іллінці) «перші післи» передавали молодій «найбільший, позолочений на всі чотири честі і перевезаний шовком або червоноволічков» калач-«дивун», який молода обмінювала на свій, а «післи» просилювали крізь нього хустку і, тримаючи за обидва кінці, тричі оббігали «бояр» і віз. У Спасі на Коломийщині молодий запихав у калач гроші і передавав його як «поклін» молодій, вона ж виймала їх зубами і з рота кидала за пазуху, а молодому передавала як «відклін» інший калач. Прибулих гостей зустрічали господар чи староста, помабуючи весільним деревцем (с. Ясенів-Пільний на Городенківщині) або б'ючись деревцями з гостями молодого, по чому обидві «різки» запихали у стріху над дверима чи прибивали побіля них (сс. Жуків, Ісаків на Тлумаччині) і частувались горілкою. Подекуди за частування староста отримував грошову винагороду «на підкову» (с. Чортовець Городенківського р-ну) [1, с. 93—94; 2, с. 238, 239, 260—261, 265, 281, 282, 305, 306—307, 315; 4, с. 185—188; 5, с. 20; 6, с. 196—199; 7, с. 443; 17, с. 158; 19, арк. 57, 86; 27, с. 34; 31, с. 80; 32, с. 73] (іл. 1—2).

Іноді шлях молодому «спирали парубки», задля чого ставили посеред дороги стіл, зачиняли ворота чи облаштували «браму», розпалювали на дорозі вогнище, знімали місток через річку тощо. Найчастіше це траплялося тоді, коли молодий був «сторонським», тобто з іншого села. За право побачити свою обраницю він зазвичай відкупувався могоричем. Однак зчаста після цього йому виводили «підміняну» молоду, тобто перевдягнених літню жінку або чоловіка, по чому «торг» міг тривати й далі².

¹ Назви населених пунктів подані згідно з адміністративним поділом України до 2020 року.

² Епізоди з несправжніми молодими характерні й для інших етапів покутського весілля: «перебрані» жінки

Іл. 1. Весільний поїзд дорогою до дому нареченої, с. Семаківці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. 1960-ті рр. (Ілюстрація за виданням: [40])

Іл. 2. Б'ються «різками», с. Ісаків Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. 2002 р. (Ілюстрація за джерелом: [39, с. 11])

Іл. 3. Гості стоять під калачем на хустині, допоки танцюють «підміняні» молоді, с. Ісаків Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. 2002 р. (Ілюстрація за джерелом: [39, с. 11])

Іл. 4. Переодягнені на «молоду» та «молодого» Мальячук Микола і Драгомаца Іван, котрі прийшли «зі сніданком» до молодого, с. Вербівці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. 1969 р. (Ілюстрація за виданням: [9])

Подекуди така «стріча» чекала на молодого вже в хаті, де за столом замість справжньої молодої сиділа «фальшива» (с. Угринів Тисменицького р-ну) [5, с. 21; 7, с. 443, 444; 15, арк. 46—47; 18, арк. 86; 19, арк. 24, 36, 52, 57, 95; 27, с. 30; 28, с. 171—172, 173; 29, с. 83; 31, с. 80—81]. Проте частіше, коли «князь» врешті потрапляв до хати, за столом його чекала молода, котрій належало дивитися на нього крізь отвір у калачі. У деяких селах вона ще й кидала в молодого й прибулих гостей шматочки відкушеного калача, крихти хліба або жменю збіж-

зустрічали «вінкобранів», «підміняні» молодята виходили назустріч молодій у день її приїзду до молодого, приходили «з пропом» від батьків молодої, несучи до молодого «сніданок», зустрічали свашок молодої в оселі молодого, розігрували «комедію» з різними весільними моментами наприкінці весілля тощо [7, с. 455, 457; 9, с. 46—47; 13, с. 1348, 1352; 19, арк. 14, 57, 63; 22, с. 411; 32, с. 74; 38, с. 42].

жя, кукурудзи тощо (с. Вікняни, Жуків Тлумацького р-ну, с. Чортовець Городенківського р-ну). Позаяк молода сиділа в оточенні братів чи інших родичів, молодому належало «викупити» її. Задля цього під час невеликого «торгу» він кидав братам гроші. Іноді, окрім грошей, молодий давав їм ножі чи гроші «на ніж» (с. П'ядики на Коломийщині, с. Жуків на Тлумащині, с. Орелець на Снятинщині, с. Вербівці на Городенківщині). Після «викупу», «відрубання» молодої «князь» силоміць відривав її від столу, за який вона чіпко трималася, цілував і займав місце поруч. Опісля брат (брати) нареченої двома патичками-однолітками клав молодій (іноді обидвом молодим) на голову принесений молодим «рантух», котрий відтак навхрест зав'язували молодій на грудях. При цьому проказувалося: «Дарую вас щіским, здоровем, сим завивалом, вічним покривалом», «Вінчую ті білим покривальцем, а ві-

Іл. 5. Перший весільний танець молодих, с. Белелуя Снятинського р-ну Івано-Франківської обл. 1990 р. (Фото з Музею Н. Кобринської, с. Белелуя Снятинського р-ну)

Іл. 6. Весільні танці, с. Яківка Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. 1950-ті рр. (Ілюстрація за виданням: [34, с. 351])

чим завивальцем» (сс. Далешове, Чортовець на Городенківщині), а запалена світилкою свічка ставала знаком спільної гостини. Згодом подекуди молодий обдаровував її родину [1, с. 93—94; 2, с. 239, 240, 261—262, 266, 271, 282, 307—308, 315, 319; 6, с. 199, 200, 201; 7, с. 446; 9, с. 35; 13, с. 1347, 1355; 22, с. 410; 23, с. 21, 22; 24, с. 188, 189; 27, с. 38; 28, с. 172; 29, с. 84; 31, с. 81; 32, с. 73—74; 37, с. 73; 38, с. 58] (іл. 3—4).

Після застілля, під час якого молоді споживали їжу з однієї миски спільною ложкою (сс. Далешове, Городниця Городенківського р-ну) і котре не могли полишити аж до завершення, бо це вважалося за погану прикмету (сміт Чернелиця, с. Лука Городенківського р-ну) [2, с. 266; 5, с. 23; 17, с. 157], узвичаєно розпочиналися танці. Нині перший танець традиційно танцює молода пара, однак колись звичаї, пов'язані з початком музичних розваг, були строкатішими. Скажімо, молода «заводила» танець відразу ж після вінкоплетин (с. Вікняни Тлумацького

р-ну), батьки «розводили» танець іще на «заводинах» (с. Белелуя Снятинського р-ну), «затанцювали» весілля брат із сестрою, хрещені батьки когось із молодих (с. Гарасимів Тлумацького р-ну), молода з батьком, староста зі старшою дружкою, брат молодой з її мамою, молодий із матір'ю, його батько з найстаршою свахою, дружба зі світилкою тощо (с. Спас Коломийського р-ну). Оповідують старожили і про те, що молода танцювала з молодим, бо «якби... пішла із другим, то це шо за молодий би був» (с. Добровляни Тисменицького р-ну, с. Одаї Тлумацького р-ну, сс. Іллінці, Орелець Снятинського р-ну), проте подекуди вона все ж могла вперше йти до танцю і з дружкою, якщо молодий не вмів чи не хотів цього робити (с. Жуків Тлумацького р-ну), або ж дружби з дружками танцювали разом із молодятами (с. Рожнів Косівського р-ну, с. Іллінці Снятинського р-ну, с. Городниця Городенківського р-ну) [2, с. 241, 266, 288; 4, с. 189; 6, с. 203; 7, с. 434, 450; 19, арк. 13, 40, 73, 86; 31, с. 82; 32, с. 70]. Принагідно зауважу, що участь у танцях зчаста регламентувалась і для весільних гостей. Так, на Тлумаччині (с. Вікняни) непрошені хлопці мали попросити дозволу танцювати у господаря чи старости і танцювали лише ту кількість танців, на яку їм дали згоду [22, с. 409]. На Снятинщині (с. Іллінці) хлопці приносили на весілля по гусці, аби музики не припиняли гру, а на «приводинах» (гостині в оселі молодого по привезенні молодой) гості могли танцювати лише з дозволу молодого [32, с. 78, 82]. А от у Матейцях, поблизу Коломиї, якщо газда не давав сільській молоді згоди на кілька танців, хлопці й дівчата могли взяти на кпини молоду (іл. 5—6):

*Наша молода, як дідько стара,
Наші молода красна,
Нема зубів лиш ясна [28, с. 179].*

Серед локальних звичаїв, що стосуються танців, варто згадати «дружчини» («друщини») і «плесане» молодих. Наявні записи свідчать про те, що послідовність їх дотримання у різних селах могла різнитися. Скажімо, на Городенківщині (с. Далешове) молоді «плесали» у такий спосіб. Молода тримала в руці калач і підскакувала почергово на одній та іншій нозі, молодий, своєю чергою, тримав шапку і так само підскакував. Відтак молодий брав у молодой калач, вбирив її на голову свою шапку, а за якийсь час кидав на стіл гроші, забирав шапку, молоді взаємно

кланялись і виходили з-за столу танцювати («гуляти») [5, с. 24]. На Тлумаччині (с. Вікняни) молодий «виплясував» молоду, а дружби — дружок. Для цього молода ставала на стіл, тримаючи в одній руці калач, а в іншій — тарілку, і пританцьовувала. Молодий кидав на тарілку спершу корки від пляшок, а відтак — гроші. Якщо молоду задовольняв розмір плати, вона зістрибувала зі столу молодому в обійми. Те ж саме чинили й дружби [19, арк. 14; 22, с. 410]. Неподалік, у Петрові, молодий після «викупу» молоді брав її просто з лави до танцю, по чому гостей запрошували частуватися [24, с. 421]. А от у Гринівцях молоду, молодого, дружбу і дружку «плесали» «бояри», обдаровуючи грішми і викупуваючи з-за столу [35, с. 211—212]. Деінде після «виплясування» й обдаровування дружки грішми («завитання») їй належалося вгостити дружбу і «бояр», іноді влаштовуючи вечерю («дружчини», «комашню») власним коштом (сс. Далешове, Городниця, Чортовець Городенківського р-ну, с. Жуків Тумацького р-ну, с. Загвіздя Тисменицького р-ну). Варто згадати тут і про звичай «скуплення», «скупування» дружок, коли дружбам, які хотіли мати пару до танцю, належалося заплатити дециною своїй обраниці, «викупити» квітки, хустинки [2, s. 242—243, 262, 266—267, 271, 307; 4, с. 188; 5, с. 24; 6, с. 199; 13, с. 1347; 26, с. 29; 29, с. 82—83; 32, с. 74; 38, с. 48, 52—53].

Під вечір або й уночі наставала найщемливіша мить весілля — молода виряджалася до молодого. Ключовим обрядовим акцентом цього весільного етапу було збирання посагу («віна», «виправи») молоді. До нього зазвичай входили подушки, верети, скатертини, рушники, полотно, прядиво, скриня («куфер», «писана» скриня) або шафа, хліб тощо. Кількість «постелі» залежала від статків родини молоді, однак зчаста всього брали по парі, а от три подушки уже вважалося «по-богацький» (с. Орелець Снятинського р-ну). Окрім того, молода везла зі собою дари родині молодого, а часом і свою першу вечерю, котрою вгощатиме батьків молодого (с. Петрів Тумацького р-ну, сс. Чортовець, Далешове Городенківського р-ну). Іноді до «віна» молоді «бояри» долучали діряві горщики, пощерблені миски, старі ложки, котрі вишукували на смітнику, чи викрадені жорна, упряж, корову, козу, собаку тощо (с. Матеївці Коломийського р-ну, с. Белелуя Сня-

тинського р-ну, с. Буківна Тумацького р-ну, сс. Далешове, Вербівці Городенківського р-ну). Траплялося й так, що сестри молоді лягали на злягоджену постіль, тому дружбі доводилось «викупувати» її і швидко класти зверху шапку або палицю, аби не довелося платити вдруге (с. Орелець Снятинського р-ну, с. Вербівці Городенківського р-ну). А от у Назірній на Коломийщині спритний дружба відразу клав свій гарапник на подушки, щоб не довелося «відкупуватися» від охочих посидіти на них гостей. У деяких селах заплатити за посаг братові молоді належалося уже молодому (с. Іллінці Снятинського р-ну, с. Рожнів Косівського р-ну). Після батьківського благословення і «прощ» молоду виносили на подушці на віз (сс. Матеївці, Пилипи Коломийського р-ну), вона тричі поверталася до хати (с. Вербівці Городенківського р-ну), ставала на возі, хрестилася на всі боки, дивилася навколо крізь калач-«дивун», обкладалася подушками чи загорталася в кожух, аби захиститися від ударів канчуком дружби і молодого, котрі бігали навколо воза і цьвохкали її, «аби чоловіка боялася», «була підпорядкованою» та й «аби вона його не покинула» (сс. Орелець, Іллінці Снятинського р-ну, с. Городниця Городенківського р-ну, с. Назірна Коломийського р-ну) [1, с. 93, 94; 3, с. 484; 4, с. 189—190; 5, с. 27, 28—29; 6, с. 204—206; 7, с. 439, 450, 451; 9, с. 41; 12, с. 162; 13, с. 1347, 1355—1356; 17, с. 158; 18, арк. 57—58; 19, арк. 24; 22, с. 410; 23, с. 139; 24, с. 422; 28, с. 174—175; 29, с. 84; 30, с. 220; 31, с. 81; 32, с. 74; 35, с. 212—213; 2, s. 242, 262, 267—268, 274, 283, 309, 315—316].

Зустріч молоді в оселі молодого («приводини») супроводжувалася низкою звичаїв, притаманних і деяким попереднім етапам весільного обряду. Мати молодого зустрічала молоду пару в кожусі вовною назовні, в руках батьки тримали хліб і сіль, якими благословляли молодят, котрі заходили до хати по простеленому полотні, молоді й гості проходили під аркою з калача на хустині, у хаті молоду «за сонцем» водили навколо столу, всі прибулі сідали до столу, де молода вгощала їх своєю першою вечерею³. Подекуди під час зустрічі молоді гості молодого могли робити з нею «збитки»: викладали старі викрадені під

³ У Сокирчині на Тлумаччині на «першу вечерю» усіх, хто прийшов у «пропій», запрошував уже молодий, пригощаючи варениками з маком [19, арк. 53].

Іл. 7. «Пропій» вирушає до господи молодого, с. Белелуя Снятинського р-ну Івано-Франківської обл. 80-ті рр. (Ілюстрація за виданням: [32, с. 80])

Іл. 8. Весільне дерево на грушці, с. Ліски Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. Фото авторки. 2013 р.

час від їзду речі на стіл, кажучи, що це «віно» молоді (с. Матеївці Коломийського р-ну); пригощали її сирими гарбузом, буряком, вівсом, січкою, перевіряючи, чи має вона добрі зуби, чи вміє їсти, або й дорікаючи за надмірне споживання їжі (с. Далешове, Городниця, Чортовець, Вербівці Городенківського р-ну, с. Вікняни Тлумацького р-ну); змушували молоду щупати і визначати, чи має принесена курка (качка) яйце (с. Вікняни Тлумацького р-ну); задирали їй поділ і стверджували, що вона «крива» (с. Городниця Городенківського р-ну); приносили колицку з лялькою і соромили, що молода має дитину, вимагаючи плати за допомогу в бавленні немовляти (с. Іл-

лінці Снятинського р-ну, с. Вербівці Городенківського р-ну), тощо [2, с. 243, 262, 268, 284, 309, 316; 4, с. 186, 191; 5, с. 28; 7, с. 452; 9, с. 44; 13, с. 1356; 17, с. 158; 18, арк. 14; 19, арк. 14; 24, с. 422; 27, с. 49; 28, с. 175; 29, с. 84; 32, с. 74; 35, с. 214].

За якийсь час (іноді вже наступного дня) гості молоді збиралися до молодого у «пропій» («на пропій», «з пропоем», «зі сніданком», «у свашки»), везучи або несучи зі собою посаг молоді і дари для родини молодого, якщо молода не забрала всього цього раніше, а також калачі і мед, за що відтак отримували у подарунок по хустині. Подекуди кількість «свашок» могла бути такою ж, як і кількість гостей у «піймиці», а власне «свашками» у цей час ставали гості молоді і жіночої, і чоловічої статей. У деяких селах «бояри», дружби чи брати молоді, перев'язані навхрест червоною «політичкою», попередньо ще запрошували гостей у «пропій» (с. Орелець Снятинського р-ну, с. Жуків Тлумацького р-ну), а «придане» на «фірі» віз перебраний чоловік із тичкою (с. Гринівці Тлумацького р-ну). Біля оселі молодого господарі й гості взаємно вклонялися, а старости тричі схиляли весільні дерева, по чому іноді «різки» розривали на шматочки і закидали на хату (с. Далешове Городенківського р-ну) [2, с. 245—246, 309, 316; 4, с. 192—193; 5, с. 28—29; 6, с. 208; 7, с. 456; 9, с. 44—45; 13, с. 1348; 17, с. 158—159; 19, арк. 36, 53, 64; 22, с. 410; 23, с. 140; 24, с. 422; 32, с. 74—75; 35, с. 220]. Принагідно зауважу, що обрядове «знищення» весільного дерева у покутських селах різнилося. Скажімо, в Орельці на Снятинщині молодий, забираючи молоду до себе, зривав верхні «затички з косами» з обох деревець і ховав, бо вірив, якщо знехтувати цим звичаєм, вони з жінкою погано житимуть і не любитимуть одне одного. А вже дерево молодого, котре залишилось після відїзду молодят, жінки, котрі збиралися «у пропій», розривали і запихали «затички» собі за перемітки [6, с. 203, 208]. У Жукотині на Коломийщині кожна дівчина хотіла першою зламати верхівку деревця, аби якнайшвидше вийти заміж. На цьому ж терені (с. Сопів) уже молоді намагалися якомога швидше зламати верхівку деревця, аби довідатися, хто з них «старшуватиме» у сім'ї, а відтак завішували його на солодке і родюче дерево, аби таким було й життя молодих [18, арк. 72; 37, с. 74]. Подібно і в Рожневі на Косівщині дерево чіпляли на найвищу яблуню

або грушу [7, с. 458]. Кріпили весільне деревце на дерево і в інших селах поблизу Коломиї. До прикладу, у Матєївцях його чіпляли невисоко, аби дівчата швидше виходили заміж, а в Лісках рівень, на якому закріплювали «різку», залежав від того, чи очікують в оселі ще весілля: якщо у сім'ї одружували останню дитину, деревце вішали якнайвище⁴. У Гарасимові на Тлумаччині деревце вішали на родюче дерево, аби у молодят народжувались діти. Деінде на цьому терені деревце чіпляли на плоті (с. Вікняни), воротях чи закидали на хату (с. Долина), прибивали побіля дверей (с. Ісаків) чи запихали в стріху (с. Жуків), «де залишали, поки не вісохло, шо вже обсипалося» [2, с. 239; 19, арк. 13, 35, 57, 87] (іл. 7—8).

По прибутті «пропою» посаг заносили до хати, клали на заздалегідь звільнене ліжко чи там, де мали облаштувати постіль для молодят (комора, стайня) [2, с. 243, 268; 5, с. 29; 7, с. 452], а «княгиня» обдаровувала родину молодого. Після дарування подарунків обдарованих запитували, чи вони «контентні з дарів», позаяк іноді могло дійти до сварки, якщо когось із родини не задовольняв подарунок. У цьому разі мати молодої вибирала найкращі з подарованих дочці переміток і дарувала незадоволеним, аби ті, своєю чергою, визнали шлюб доконаним і не відмовлялися зватися «сватами» (с. Далешове Городенківського р-ну, с. Жуків Тлумачького р-ну). Щоб запобігти такій okazії, про те кого і чим обдаровувати домовлялися заздалегідь [2, с. 239, 246—247, 284, 309; 3, с. 486; 4, с. 189; 5, с. 30—31; 6, с. 203; 7, с. 453; 13, с. 1347; 19, арк. 64, 87; 22, с. 410—411; 28, с. 175].

Зчаста під час обдаровування родини молодого чи згодом, як і в молодій, ділили коровай або весільний калач, калач, в який було запхано весільне деревце, медівник тощо і роздавали гостям, часом вмочуючи в мед. У Гринівцях, поблизу Тлумача, «колач» ділили на стільки «грінок», скільки за столом сиділо жінок, аби вони в пазусі принесли цей шматочок своїм дітям додому, а відламаніми з короваю гілочками з тіста вгощали жінок-«коровайченок». На Городенківщині, у Чортовці, такі «теренки» роздавали бать-

кові, матері і старості, а в Далешовому батьки молодій чи «посаджені» батьки (вуйко і вуйна) клали їх на полицю, аби згодом тісто з них роздати дітям, а прутки зберегти і взяти зі собою на ярмарок, «аби їм сі добри ярмаркувало». «Спід» короваю узвичаєно віддавали музикам [1, с. 94; 2, с. 237—238, 259—260, 270, 271, 316; 4, с. 192; 5, с. 22; 18, арк. 88; 19, арк. 13; 35, с. 204, 207, 215; 37, с. 74].

Висновки. Проаналізувавши наявні на цей час фактографічні дані, можу зауважити, що розглянутий фрагмент весільної обрядовості Покуття має питоми загальноукраїнські риси. Цю тезу підкріплює низка праць про весільну звичаєвість загалом і досліджувані обрядові реалії зокрема [41, с. 217—228; 42; 43; 44, с. 75—93; 45; 46, с. 232—248; 47; 48, с. 525—541; 49, с. 511—524; 50, с. 302—319; 51; 52]. Водночас розглянутий покутський варіант позначений своєрідними локальними рисами, що є властивим для етнолокальних варіантів традиції. Мова про своєрідні назви («піймиця», «дружчини», «плесане», «приводини» тощо) чи велику кількість інваріантів окремих весільних звичаїв («затанцювання» весілля, утилізація весільного деревця), своєрідні пояснення обрядодій, тривале збереження чи, принаймні, побутування окремих явищ. Власне такі місцеві релікти спонукають до подальших досліджень, зокрема й польових, і осмислення покутської весільної традиції.

1. Waigiel L. *Rys miasta Kolomyi*. Kolomyja, 1877. 114 s.
2. Kolberg O. *Dziela wszystkie*. Wrocław; Poznań: Polskie Wydawnictwo Muzyczne; Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1961. Т. 29: Pokucie. Cz. 1. 358 s.
3. Mroczo K.Fr. Śniatyńszczyzna. (Przyczynek do etnografii krajowej). *Przewodnik naukowy i literacki*. 1897. Т. XXV. Z. IV. S. 289—304; Z. V. S. 385—402; Z. VI. S. 481—498; Z. VII. S. 577—595.
4. Голубовичева О. Весіле в селі Ілинцях, Снятинського повіту. *Матеріяли до української етнології*. Львів, 1919. Т. XIX—XX. С. 177—193.
5. Волошинський І. Весіле в Далешеві, Городенського повіту. *Матеріяли до української етнології*. Львів, 1919. Т. XIX—XX. С. 2—34.
6. Весілля в селі Орельці Снятинського повіту на Станіславщині. Записав В. Равлюк. 1890. *Весілля*: у 2 кн. Київ: Наукова думка, 1970. Кн. 2. С. 183—214.
7. Покутське весілля. Текст і мелодії записав М.В. Гушул в селі Рожнів Косівського району Івано-Франківської області. 1968. *Весілля*: у 2 кн. Київ: Наукова думка, 1970. Кн. 2. С. 426—463.

⁴ У деяких селах у разі останнього весілля в сім'ї били посуд (с. Джурків Коломийського р-ну) чи маму, котра віддавала останню дитину, вбирали в лахміття, яке опісля ще й рвали на ній (с. Будилів Снятинського р-ну) [18, арк. 9, 65, 115; 28, с. 178; 36, с. 304].

8. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 355 б. Арк. 1—188. Паньків М.І. Семья и семейный быт на Покутьє (1850—1980). Дисерт. канд. истор. наук. Івано-Франківськ, 1988.
9. Паньків М. *Весілля у селі Вербівцях на Городенківщині*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 108 с.
10. Паньків М. Весільна атрибутика Покуття. *Ямгорів*. 2011. Ч. 18—19. С. 228—233.
11. Немец В. Деревце як предметно-символічний компонент весільного ритуалу: волинсько-покутські паралелі (на матеріалах з Радехівського і Богородчанського районів). *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне: Зень О., 2014. Випуск 25. С. 185—186.
12. Герус Л. «Колач» у весільному обряді покутян кінця ХІХ — початку ХХІ століття: пластичне вирішення, символіка, функції. *Народознавчі зошити*. 2017. № 1. С. 160—170.
13. Конопка В. Весільний обряд на Покутті (етнографічні матеріали із с. Долішне Залуччя Снятинського та с. Поточище Городенківського районів Івано-Франківської обл.). *Народознавчі зошити*. 2019. № 5 (149). С. 1342—1357.
14. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 704. Арк. 1—51. Серебрякова О.Г. Покуття (польові матеріали, зібрані в Коломийському та Снятинському р-нах Івано-Франківської обл., 2013 р.).
15. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 771. Арк. 1—175. Серебрякова О.Г. Покуття (польові матеріали, зібрані в Тлумацькому, Тисменицькому та Городенківському р-нах Івано-Франківської обл., 2014 р.).
16. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 782. Арк. 1—253. Серебрякова О.Г. Покуття (польові матеріали, зібрані в Городенківському р-ні Івано-Франківської обл., 2016, 2017 рр.).
17. Бойчук Х. Весільна обрядовість Городенківщини (за матеріалами експедиції 2016 р.). *Народознавчі зошити*. 2017. № 1. С. 154—159.
18. *Архів ІН НАН України*, ф. 1. оп. 2. од. зб. 698. арк. 1—116. Горошко Л.М. Польові матеріали з Покуття (Коломийський, Городенківський, Тлумацький, Снятинський р-ни Івано-Франківської обл., 2013 р.).
19. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 736. Арк. 1—97. Горошко-Погорецька Л.М. Польові матеріали з Покуття (Тлумацький, Тисменицький, Городенківський р-ни Івано-Франківської обл., 2014 р.).
20. Горошко-Погорецька Л. «Тулися міх до міха, а торба до торби» (передвесільні звичаї на Покутті). *Народознавчі зошити*. 2019. № 3 (147). С. 580—590.
21. Горошко-Погорецька Л. Звичаї, обряди і повір'я, пов'язані з вінчанням молодят на Покутті. *Народознавчі зошити*. 2023. № 1 (169). С. 58—69.
22. Андрусак С., Білий Д., Двоаяк М., Качорак Я. *Вікняни: з правків до сьогодення*. Львів: Українські технології, 2007. 451 с. 160 с.: іл.
23. Возняк В. *Село моє — України цвіт*. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2003. 208 с.
24. Гачинський М. *Нарис з історії села Петрова*. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. 516 с.
25. Грабовецький В. *Іванівці. Літопис села над Прутом*. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2001. 264 с.
26. Дрابعук І. *Сілецьке весілля*. Івано-Франківськ: СІ-МІК, 2008. 96 с.
27. Жибак Г., Хімей Р. *Традиційні українські обряди та звичаї (весілля, хрестини, гаївки)*. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 124 с.
28. Жолобайло Я. «*Де Матіївці — наше село...*»: історико-етнографічний нарис. Коломия: Вік, 2000. 184 с.
29. *Історія Угринова. Нариси з історії села Угринів Тисменицького району Івано-Франківської обл.* За ред. В. Костіва. Івано-Франківськ: Плай, 2000. 280 с.
30. Когуч Б.О., Сас О.Л. *Нариси з історії села Павелка (Павлівка)*. Івано-Франківськ: Лік, 1998. 260 с.
31. Королько О. Весільні обрядово-звичаєві традиції Покуття і Гуцульщини на початку ХХ ст.: порівняльний огляд. *Снятин, Снятинщина: історія і сьогодення. Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 850-річчю міста Снятина на Покутті*. Снятин: ПрутПринт, 2008. С. 77—84.
32. Марусик П. «*Белелує, колиско моя!*» *Історія, етнографія, побут Покутського села*. Галич, 2000. 217 с.
33. Петрук М., Петрук П. *Історія Товмачика: історико-краєзнавчий нарис*. Коломия: Вільний голос, 2000. 96 с.
34. *Покуття: історико-етнографічний нарис*. Авт. ідеї В. Марчук; гол. ред. А. Королько; рец. Г. Кожолянко, О. Сухий, В. Нагірний. Львів: Манускрипт, 2010. 456 с.
35. Слободян Н. Гринівецьке весілля. *Ямгорів*. 2008. Ч. 15. С. 172—216; 2009. Ч. 16—17. С. 220—225.
36. Сорич М. *Історія Мишина*. Коломия, 2000. 346 с.
37. Стрижевська Н. Сучасне весілля у Сопові. *Матеріали круглого краєзнавчого столу «Коломийська Гуцульщина»*. Коломия, 2006. С. 68—74.
38. Ципердюк М. *Село над Золотою Бистрицею*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 112 с. + 48 с.: іл.
39. *Весільна обрядовість с. Ісаків (рукопис)*. Авт.-упор. С.В. Денис. 22 с.
40. *Локальна історія*. URL: <https://www.facebook.com/LokalnaIstoria/photos/pb.173162079529892.-2207520000.1473157423./568747603304669/?type=3&th eater> (дата звернення: 14.03.2016).
41. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди. *Поділля: історико-етнографічне дослідження*. Київ: Доля, 1994. С. 217—228.
42. Борисенко В.К. *Весільні звичаї та обряди на Україні: історико-етнографічне дослідження*. Київ: Наукова думка, 1988. 192 с.
43. Босик З.О. *Родинна обрядовість: Трансформація та архетипові мотиви весільної обрядовості Се-*

- редньої Наддніпрянщини: монографія. Київ: НАК-ККіМ, 2010. 344 с.
44. Гузієв Р., Вархол Н., Вархол Й., Остапик О. Весільні обряди. *Лемківщина: історико-етнографічне дослідження: у 2 т.* Львів: Інститут народознавства НАНУ, 2002. Т. 2. Духовна культура. С. 75—93.
 45. Здорова Н.І. *Нариси народної весільної обрядовості на Україні.* Київ: Наукова думка, 1974. 160 с.
 46. Здорова Н.І. Народні звичаї та обряди. *Бойківщина: історико-етнографічне дослідження.* Київ: Наукова думка, 1983. С. 232—248.
 47. Кушнір В.Г., Петрова Н.О. Традиційна весільна обрядовість українців Одещини (20—80-ті рр. ХХ ст.). Одеса: Гермес, 2008. 256 с.
 48. Наконечна (Гошціцька) Т. Обрядове деревце у традиційній весільній обрядовості українців Карпат. *Народознавчі зошити.* № 3 (171). 2023. С. 525—541.
 49. Сілецький Р. Весільне обрядове деревце в українців: функції та міфологічний зміст. *Народознавчі зошити.* № 3 (171). 2023. С. 511—524.
 50. Сявак Є.І. Сімейна обрядовість. *Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження.* Київ: Наукова думка, 1987. С. 302—319.
 51. *Традиційне весілля українців: унікальні записи кінця ХІХ — 20—40-х років ХХ ст.* Упоряд., передмова та примітки В. Борисенко. Київ: Стило, 2012. 192 с.
 52. Хібеба Н. *Бойківське весілля в текстах: обряд і слово.* Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2021. 712 с.
- REFERENCES
- Waigiel, L. (1877). *Essay of the city of Kolomyja.* Kolomyja [in Polish].
- Kolberg, O. (1961). Pokucie. In Kolberg, O. (Ed.) *All works* (Vol. 29, p. 1). Wrocław; Poznań: Polskie Wydawnictwo Muzyczne; Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza [in Polish].
- Mroczo, K.Fr. (1897). Sniatynszczyzna. (A contribution to national ethnography). *Scientific and literary guide, IV* (Vol. XXV, pp. 289—304; V, 385—402; VI, 481—498; VII, 577—595 [in Polish].
- Golubovycheva, O. (1919). Wedding in the village of Ilyntsi, Sniatyn district. *Materials for Ukrainian ethnology* (Vol. XIX—XX, pp. 177—193) [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. (1919). Wedding in Daleshiv, Horodensky district. *Materials for Ukrainian ethnology* (Vol. XIX—XX, pp. 2—34) [in Ukrainian].
- Ravliuk, V. (Ed.). (1970). *Wedding in the village of Orelets', Sniatynskyj district in Stanislavskyj Region.* In: *Wedding: in 2 books* (Book 2, pp. 183—214). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Pokuttia's wedding. (1970). Text and melodies recorded by M.V. Gushul in the village of Rozhniv, Kosivskyj district, Ivano-Frankivsk region. 1968. In *Wedding: in 2 books* (Book 2, pp. 426—463). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Pankiv, M.I. (1988). *Family and family life on Pokutye (1850—1980).* (Candidate dissertation). *Archive of the IN NANU (Archive of the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine).* F. 1. Op. 2. Od. save 355 b. Arc. 1—188 [in Russian].
- Pankiv, M. (2000). *Wedding in the village of Verbiutsi in Gorodenkivshchyna.* Ivano-Frankivsk: Lileja-NV [in Ukrainian].
- Pankiv, M. (2011). Wedding attributes of Pokuttia. *Yamhoriv* (Part 18—19, pp. 228—233) [in Ukrainian].
- Niemiets, V. (2014). Small tree as a subject-symbolic component of the wedding ritual: the Volyn-Pokuttia parallels (on materials from the Radekhivskyj and Bogorodchansky districts). *Actual problems of national and world history: Collection of scientific works: Scientific notes of Rivne State Humanitarian University* (Issue 25, pp. 185—186). Rivne: Zen' O. [in Ukrainian].
- Gerus, L. (2017). «Kolach» in the wedding ceremony of the inhabitants of Pokuttia of the end of nineteenth and the beginning of twenty-first centuries: a plastic solution, symbolism, functions. *The Ethnology notebooks, 1,* 160—170 [in Ukrainian].
- Konopka, V. (2019). Wedding rite in Pokuttia (ethnographic materials from the village Dolishnie Zaluchchia of Sniatyn'skyi district and the village Potochyshe of Horodenkiv'skyi district, Ivano-Frankiv'sk region). *The Ethnology notebooks, 5 (149),* 1342—1357 [in Ukrainian].
- Serebriakova, O.H. (2013). Pokuttia (field materials, collected in Kolomyjs'kyj and Snyatyn'skyj districts, Ivano-Frankiv'sk oblast'). *Archive of the IN NANU.* F. 1. Op. 2. Od. save 704. Arc. 1—51 [in Ukrainian].
- Serebriakova, O.H. (2014). Pokuttia (field materials, collected in Tlumats'kyj, Tysmenyts'kyj and Horodenkiv'skyj districts, Ivano-Frankiv'sk oblast'). *Archive of the IN NANU.* F. 1. Op. 2. Od. save 771. Arc. 1—175 [in Ukrainian].
- Serebriakova, O.H. (2016, 2017). Pokuttia (field materials, collected in Horodenkiv'skyj district, Ivano-Frankiv'sk oblast'). *Archive of the IN NANU.* F. 1. Op. 2. Od. save 782. Arc. 1—253 [in Ukrainian].
- Boyчук, K. (2017). Wedding ceremony of Horodenkivshchyna (based on the materials of the expedition in 2016). *The Ethnology notebooks, 1,* 154—159 [in Ukrainian].
- Horoshko, L.M. (2013). Field materials from Pokuttia (Kolomyjs'kyj, Horodenkiv'skyj, Tlumats'kyj, Snyatyn'skyj districts, Ivano-Frankiv'sk oblast'). *Archive of the IN NANU.* F. 1. Op. 2. Od. save 698. Arc. 1—116 [in Ukrainian].
- Horoshko-Pohoretska, L.M. (2014). Field materials from Pokuttia (Tlumats'kyj, Tysmenyts'kyj, Horodenkiv'skyj districts, Ivano-Frankiv'sk oblast'). *Archive of the IN NANU.* F. 1. Op. 2. Od. save 736. Arc. 1—97 [in Ukrainian].
- Horoshko-Pohoretska, L. (2019). Press sack to sack, and bag to bag [«Tulysia mich do micha, a torba do torby»] (pre-wedding customs in Pokuttia). *The Ethnology notebooks, 3 (147),* 580—590 [in Ukrainian].
- Horoshko-Pohoretska, L. (2023). Customs, rites and beliefs, associated with the church wedding of the newlyweds in Po-

- kuttia. *The Ethnology notebooks*, 1 (169), 58—69 [in Ukrainian].
- Andrusiak, S., Bilyj, D., Dvoiak, M., & Kachorak, Y. (Eds.). (2007). *Vikniany: from the past to the present*. Lviv: Ukrajins'ki tehnologiji [in Ukrainian].
- Vozniak, V. (2003). *My village — Ukraine's blossom*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria [in Ukrainian].
- Gachynskij, M. (2006). *Essay of the history of the village Petriv*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria [in Ukrainian].
- Grabovetskyj, V. (2001). *Ivanivtsi. The chronicle of the village over the Prut*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria [in Ukrainian].
- Drabchuk, I. (2008). *The wedding of Silets'*. Ivano-Frankivsk: SIMYK [in Ukrainian].
- Zhybak, G., & Khimej, R. (Eds.). (2010). *Traditional Ukrainian rites and customs (wedding, christening, hajivky)*. Ivano-Frankivsk: Misto NV [in Ukrainian].
- Zholobajlo, Y. (2000). «*This is Matijivtsi — our village...*»: *Historical and ethnographic essay*. Kolomyja: Vik [in Ukrainian].
- Kostiv, V. (Ed.). (2000). *The History of Ugryniv. Essays of the history of the village of Ugryniv in the Tysmenytsia district of Ivano-Frankivsk region*. Ivano-Frankivsk: Plaj [in Ukrainian].
- Koguch, B., & Sas, O. (1998). *Essays of the history of the village of Pavelcha (Pavliuka)*. Ivano-Frankivsk: Lik [in Ukrainian].
- Korol'ko, O. (2008). Wedding ceremonial and customary traditions of Pokuttia and Hutsul'shchyna at the beginning of the 20th century: comparative survey. *Sniatyn, Sniatyn'schina: History and Present. Materials of the scientific and practical conference devoted to the 850th anniversary of the city of Sniatyn in Pokuttia* (Pp. 77—84). Sniatyn: PrutPrint [in Ukrainian].
- Marusyk, P. (2000). «*Beleluje, my cradle!*» *History, ethnography, life of Pokuttia's village*. Halych [in Ukrainian].
- Petruk, M., & Petruk, P. (2000). *The history of Tovmachyk: Historical and ethnographic essay*. Kolomyja: Vil'nyj holos [in Ukrainian].
- Marchuk, V., Korol'ko, A., Kozholianko, G., & Sukhyj, A. (Eds.). (2010). *Pokuttia: Historical and Ethnographic Essay*. Lviv: Manuscript [in Ukrainian].
- Slobodian, N. (2008, 2009). Hrynivtsi's wedding. *Yamhoriv*, 15, 172—216; 16—17, 220—225 [in Ukrainian].
- Sorych, M. (2000). *The History of Myshyn*. Kolomyja [in Ukrainian].
- Stryzhevska, N. (2006). Modern wedding in Sopiv. *Materials of the round-table local lore «Kolomyjs'ka Hutsul'shchyna»* (Pp. 68—74). Kolomyja [in Ukrainian].
- Tsyperdiuk, M. (2004). *The Village over Golden Bystrycia*. Ivano-Frankivsk: Lileja-NV [in Ukrainian].
- Denys, S.V. (Ed.). *Wedding rites of village Isakiv (handwriting)* [in Ukrainian].
- Local history*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/LokalnaIstoria/photos/pb.173162079529892.-2207520000.1473157423./568747603304669/?type=3&theater> (Last accessed: 14.03.2016).
- Borysenko, V. (1994). Wedding customs and ceremonies. In: *Podillia: Historical and ethnographic research* (Pp. 217—228). Kyiv: Dolia [in Ukrainian].
- Borysenko, V. (1988). *Wedding customs and ceremonies in Ukraine: Historical and ethnographic research*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Bosyk, Z. (2010). *Family rituals: transformation and archetypical motives of wedding ceremonies of the Middle Dniro region: monograph*. Kyiv: NAKKKIM [in Ukrainian].
- Guzii, R., Warhol, N., Warhol, J., & Ostapyk, O. (2002). Wedding ceremonies. In: *Lemkivshchyna: Historical and ethnographic research. Spiritual culture* (Vol. 2, pp. 75—93). Lviv: IN NANU [in Ukrainian].
- Zdoroveha, N. (1974). *Essays of folk wedding ceremonies in Ukraine*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Zdoroveha, N. (1983). National customs and rites. In: *Boykivshchyna: Historical and ethnographic research* (Pp. 232—248). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Kushnir, V., & Petrova, N. (2008). *Traditional wedding ceremony of the Ukrainians of the Odesa region (20—80's of the twentieth century)*. Odesa: Hermes [in Ukrainian].
- Nakonechna (Hoshchitska), T. (2023). The ceremonial tree in the traditional wedding rite of Ukrainians of the Carpathians. *The Ethnology notebooks*, 3 (171), 525—541 [in Ukrainian].
- Siletskyi, R. (2023). Wedding ritual tree among Ukrainians: functions and mythological meaning. *The Ethnology notebooks*, 3 (171), 511—524 [in Ukrainian].
- Siavavko, E. (1987). Family Rites. In: *Hutsul'shchyna: Historical and ethnographic research* (Pp. 302—319). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Borysenko, V. (Ed.). (2012). *Traditional wedding of Ukrainians: unique records of the end of the 19th — 20s-40s of the 20th centuries*. Kyiv: Stylos [in Ukrainian].
- Khibeba, N. (2021). *The Boiko wedding in texts: the rite and the word*. Lviv: Institute of Ukrainian Studies named after I. Krypjakevych of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].